

The idea of national ascension: theory and practice

Shermukhammad Ernazarov¹

National University of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2020

Received in revised form

15 November 2020

Accepted 20 November 2020

Available online

15 December 2020

ABSTRACT

The article is devoted to the development of national ideology and democracy, in particular, national identity, the need to study the ancient and rich history of our Motherland and the harmony of ethnic, national and universal values.

2181-1415/© 2020 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

National idea

Value

Inheritance

Ethnopolitic

Democracy

Аннотация

Мақолада миллий ғоя ва демократияни ривожлантириш, хусусан, миллий ўзлигимизни англаш, Ватанимизнинг қадимий ва бой тарихини ўрганиш зарурлиги ҳамда этник, миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунылиги масалалари ҳақида фикр юритилади.

Идея национального вознесения: теория и практика

Аннотация

Статья посвящена развитию национальной идеологии и демократии, в частности национальной идентичности, необходимости изучения древней и богатой истории нашей Родины и гармонии этнических, национальных и общечеловеческих ценностей.

¹ National University of Uzbekistan, Tashkent, Uzbekistan

КИРИШ

Жаҳон тарихида тараққиёт ва юксак ривожланишга эришган давлатлар тажрибасига кўра, ҳар бир халқ ўз олдига улуғ ва истиқбол мақсадларни қўйиши ҳамда уни амалга ошириш салоҳиятлари билан жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллайди. Бугун Ўзбекистон ҳам ўз тарихининг ана шундай масъулиятли чорраҳасида турибди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан ишлаб чиқилган Ҳаракатлар стратегияси [1, 2017] мамлакат истиқболи тақдирини ҳал этувчи муҳим ва янги давр босқичини ифодаловчи *миллий ғояга* айланмоқда [2, Б. 48.].

Стратегия – бу таълимотни излаш, ифодалаш ва ривожлантириш тизими бўлиб, у изчиллик билан ва тўлиқ амалга оширилганда узоқ муддатли муваффақиятни таъминлайди. XXI асрга келиб стратегия тушунчаси анча кенгайди. Стратегия деб, дунё миқёсида ва давлат ички ҳаётидаги иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ҳамда бошқа соҳаларда вужудга келган инқирозий прогнозлаштириш ва бартараф этишга қаратилган бошқарувни ташкил этиш масалаларига доир тушунчаларни қамраб олади. Шундан келиб чиқиб, давлат стратегияси бир бири билан ўзаро боғлиқ, лекин алоҳида хусусият касб этувчи кўплаб тушунчаларда ифодаланади [3, 2019].

Стратегиянинг асл моҳиятида ҳалқининг орзу-умидлари йўғрилган ғоялардан ташкил топган миллий мағкурунинг ифодаси ётади. Мағкурадан нусха олиб бўлмаганидек, давлатнинг стратегик мақсадларини ҳам бошқа давлат ва ҳалқларнинг тарихий тажрибасидан ўзлаштириб ёхуд нусха олиб бўлмайди. Зоро, ҳар бир ҳалқнинг ўзига хос сиёсий-ижтимоий, демографик, иқтисодий, маданий тарихи, табиий ресурслари мавжуд бўлади. Айнан шу омиллар маълум ижтимоий шароит ва имкониятларни вужудга келтиради.

Стратегик мақсадларнинг айнан *инсон капиталига* ва у орқали адолатли қонунларнинг, фаол ижтимоий институтлар ҳаракати ташкил этилишига қаратилаётганлиги бежизга эмас. Шунинг учун ҳар қандай ислоҳотлар инсон капиталини ривожлантириш билан амалда унинг тамал тоши мустаҳкамланади.

Мамлакат стратегияси нафақат ички ва ташқи сиёsatдаги ислоҳотлар сари ташланган қадамда, балки, энг аввало, давлатнинг ҳалқа, ҳалқнинг давлатга бўлган муносабатини ўзгараётганлигида намоён бўлмоқда. Юртимиизда яшаётган ҳар қайси инсон миллати, тили ва динидан қатъи назар, эркин, тинч ва бадавлат умр кечириши, бугун ҳаётдан рози бўлиб яшаши давлатнинг бош мақсади сифатида стратегик йўналишлар белгиланмоқда. Улар аввало, ривожлантирилаётган ижтимоий соҳаларда ўз ифодасини топмоқда. Ёшларга муносиб таълим бериш, замонавий касб-хунарлар билан қуроллантириш, аҳолининг саломатлигини таъминлаш, ногиронлиги бўлган шахслар, боқувчисини йўқотганлар, ёлғиз кексалар, умуман, кўмакка муҳтоҷ қатламларни қўллаб-қувватлаш давлатимиз раҳбарининг 2018 йил 28 декабрь куни Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида ўз тасдиғини топди [4, 2018].

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ

Президент Шавкат Мирзиёев асарларида илгари сурилган ғоя ва хулосалар, таклиф ва ташабbusлар асосида давлат бошқарувини демократлаштириш,

парламентаризм ва кўппартияйилик тизимларини, фуқаролик жамиятини такомиллаштиришнинг иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, хукуқий ва маънавий асосларини мустаҳкамлаш, ахборот соҳасини демократлаштириш, сўз ва ахборот эркинлигини таъминлаш, бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш каби масалалар ҳам мавзуу учун манбадир.

Шу маънода, алоҳида таъкидлаш жоизки, мамлакатда ривожланиб бораётган ижтимоий фанларнинг назарий асослари ҳам Президент асарларида ўз ифодасини топган. Агар ҳалқнинг мустақилликка эришиш даври, истиқболни қўлга киритиш ва уни муттасил мустаҳкамлаш жараёни қандай шароитда кечгани ҳақида яхлит ва жиддий сиёсий таҳлилий тадқиқотлар камлигини, хусусан ҳалигача Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш стратегиясининг шаклланиши ва ривожланиш жараёнини мазкур асарлар асосида ўрганишга имкон берадиган дарслик ва ўкув қўлланмаларнинг йўқлигини инобатга оладиган бўлсак, мазкур йўналишдаги изланишларнинг ҳам илмий, ҳам амалий аҳамияти янада яққол аён бўлади.

Бугунги кунда истиқлол йилларида мамлакатда амалга оширилган туб ўзгариш ва ислоҳотларни назарий англаш, бу жараённинг таркибий қисми ва ижтимоий тафаккурдаги инъикоси бўлган миллий ғоянинг Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш стратегияси амалиётида намоён бўлишининг долзарб масалаларини ўрганиш ва тарғиб қилиш баркамол авлодни тарбиялашда ниҳоятда муҳим аҳамият касб этади. Шуни ҳисобга олган ҳолда 2007 йилдан бошлаб Президент ҳузуридаги давлат ва жамият қурилиши академиясида “Ўзбекистоннинг ривожланиш стратегияси” бўйича маҳсус ўкув курси ишлаб чиқилган ва ушбу муассаса таълим тизимига жорий этилган эди.

Миллий ғоя Ўзбекистоннинг Ҳаракатлар стратегиясини ўрганиш ва тарғиб қилиш, уни амалиётга қўллашнинг мазмун-моҳиятини белгилайдиган, бу борадаги таълим-тарбия жараёнида ёшларнинг қалби ва онига сингдириш лозим бўлган тарғибот ишлари муҳим аҳамият касб этади. Мазкур тадқиқотда ана шу асосий тезисларнинг мазмун-моҳиятига алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқдир. Негаки, айнан ушбу тезислар миллий ғоя ва Ўзбекистоннинг Ҳаракатлар стратегиясининг мақсади ва долзарб вазифаларини белгилайди, уни ўрганиш ва тарғиб қилишнинг аҳамиятини яққол кўрсатади.

Миллий юксалиш ғояси ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясини ўрганиш ва тарғиб қилишда истиқлол йилларида амалга оширилган туб ислоҳотлар нафақат жамият ҳаёти, балки ҳалқнинг онги ва тафаккурида, маънавияти ва сиёсий қарашларида ҳам улкан ўзгаришлар рўй беришига сабаб бўлганига эътибор бериш лозим. Бу эса, ўз навбатида, ижтимоий фанлар, жумладан фалсафий фанларнинг янги тизими шаклланиши учун шарт-шароит ва имконият яратди.

“Миллий юксалиш ғояси ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”ни ўрганиш ва тарғиб қилишда фуқаролик жамияти институтларини шакллантириш ва ривожлантириш соҳасида аҳоли барча қатламлари манфаатларини акс эттирадиган фуқаролик институтлари ва нодавлат-нотижорат ташкилотларини ташкил этиш ва самарали фаолият юритиши учун институтционал, ташкилий-хукуқий база яратиш, мазкур ташкилотларни давлат ва ҳокимият тизимлари

фаолияти устидан таъсирчан назоратини амалга оширишдаги ролини кучайтиришга ҳам алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқдир [5, Б. 16.].

“Миллий ғоя ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”ни ўрганиш ва тарғиб қилиш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида ижтимоий воқеалиқда кечаетган жараёнларни назарий мушоҳада этиш, нарса-ҳодисаларни илмийлик ва мантиқийлик асосида ўрганиш, мустақил ва замонавий фикрлаш, қундалик фаолиятда атрофда рўй берадиган жараёнларга нисбатан ўзига хос малака ва қўникмаларни шакллантириш муҳим аҳамият касб этади. Шу маънода, бугунги ҳаёт талабларига жавоб бериш, давр билан ҳамқадам бўлиш, истиқболдаги устувор вазифаларни аниқ-тиниқ белгилаб олиш ва уларни амалга ошириш бўйича изчил чораларни кўриш масалалари ҳам “Миллий ғоя ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”нинг таркибий қисмиdir.

Ушбу мавзу сиёсатшунослик, тарих, фалсафа, маънавият асослари, ҳуқуқшунослик, педагогика, иқтисодиёт, психология каби ижтимоий-гуманитар фанлар билан бевосита алоқадордир. “Миллий ғоя: Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий ривожланиш стратегияси”ни ўрганиш ва тарғиб қилиш орқали эгалланган билимлар ёшларнинг мағқуравий иммунитетини, сиёсий маданияти, огоҳлигини оширишга, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий жараёнларни таҳлил қилишга ўргатади [6, Б. 32.].

АСОСИЙ ҚИСМ

Маънавий соҳада қадриятларни илм-фан ва тараққиёт ютуқлари билан бойитиб бориш, ўзликни чуқурроқ англаш, миллий ғоя истиқбол мағкураси тамойилларини халқнинг қалби ва онгига сингдириш, муқаддас дин ва тарихни сохталаштириш, улардан сиёсий мақсадларда фойдаланишларга йўл қўймаслик бу борадаги асосий вазифалардир. Ушбу вазифалар **миллий ғоянинг** маънавий соҳада намоён бўлишининг асосий тамойилларини белгилайди.

Янги жамиятни барпо этиш жараёнида, энг аввало, маънавий қадриятларни тўғри баҳолай олишни, сохта қадриятлардан ёки тарихан эскирган, ўзидағи бунёдкорлик ва ижобий салоҳиятни сарфлаб бўлган қадриятлардан ҳақиқий ҳаётбахш қадриятни ажратা олишни ўрганиш лозим. Бирор қадриятга баҳо берилар экан, унинг мамлакат мустақил тараққиётининг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, эътиқодий ва ахлоқий асосларини қай даражада мустаҳкамлай олиши, халқнинг умумжаҳон ижтимоий тараққиётинингфаол субъектига айланишига хизмат қилиши бош мезон бўлиши керак.

Миллий ғоя назарияси ва унинг Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси амалиётида мамлакатда яшаётган барча миллат ва элатларнинг қадриятлари, тили, маданияти, диний эътиқоди, урф-одат ва анъаналарини хурмат қилиш, уларни асраб-авайлаш ва ривожлантиришга қўмаклашиш муҳим ўрин эгаллайди. Бу кўп миллатли мамлакат фуқаролари орасида, уларнинг миллий ва диний мансублигидан қатъий назар, ҳамжиҳатлик ва биродарлик туйғуларини кучайтириш, *“Шу азиз ватан барчамизники”* ғоясининг амалга ошишини таъминлаш демакдир [7, Б. 34.].

Шу боис, ақлан етук, руҳан тетик ва соғлом, эркин ва танқидий фикрловчи, айни пайтда ижтимоий масъулиятни тўғри ҳис этадиган, муайян касб-хунарни эгаллаган баркамол авлодни тарбиялаш Ўзбекистон тараққиёт стратегиясининг

таркибий қисмига, асосий шарт-шароитига ва мақсадига айланди. Мана шундай мураккаб вазифани амалга ошириш учун таълим соҳаси тубдан ислоҳ қилинмоқда. Бу ислоҳотлар Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида амалга оширилмоқда. Дастур асосида амалда таълимнинг янги модели жорий этилди. Миллий дастурнинг тўлиқ амалга оширилиши йигит ва қизларнинг касбий, иқтисодий ва маънавий жиҳатдан тезроқ мустақил бўлиб олишига, аниқ мақсадни кўзлаб, ҳаётдан ўз ўрнини топиб олишига имкон яратмоқда.

Мазкур йўналишлар миллий ғоя ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг *назария ва амалиёт* билан узвий боғлиқлигини яққол кўрсатади. Бу жараёнда амал қилаётган миллий ғоя ва унинг тамойиллари, ўз навбатида мамлакат тараққиёт йўлининг асосини, ўтиш даври дастурнинг негизини ташкил этади. Уларнинг амалга оширилиши мамлакатда ижтимоий-сиёсий барқарорликни, энг муҳими, бозор муносабатларини изчил жорий этишни таъминламоқда.

Янги жамиятни барпо этишнинг сиёсий асослари мустаҳкам бўлиши зарурлиги тарихий тараққиёт жараёнида кўп бор исботланган ҳақиқатdir. Бугунги кунда жаҳон ҳамжамиятининг teng ҳуқуқли аъзосига айланган Ўзбекистонда янги мазмун ва шаклдаги сиёсий тизим ҳамда тузилмалар вужудга келди.

Маънавий асослар қонун устуворлиги таъминлаган демократик давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этишда ниҳоятда муҳим аҳамият касб этади. Чунки мамлакатда амалга оширилаётган маънавий соҳадаги ўзгаришлар бу йўналишдаги ислоҳотларнинг таркибий қисмидир. Халқ маънавиятининг юксалиши, асрлар давомида яратилган қадриятларни тиклаш, асрраб-авайлаш, келажакка етказиш билан боғлиқ саъй-ҳаракатлар бу борада катта аҳамиятга эга.

Агар халқнинг миллий давлатчиликни тиклаш, мустақилликни мустаҳкамлаш ва мамлакат танлаб олган тараққиёт моделини амалга ошириш жараёни қандай шароитда кечгани ҳақидаги яхлит ва жиддий таҳлилий тадқиқотлар камлигини инобатга оладиган бўлсак, бу Ҳаракатлар стратегиясининг ҳам илмий, ҳам амалий жиҳатдан қанчалик катта аҳамиятга эга экани янада яққол аён бўлади.

Ушбу йўналишдаги янгиланишлар маҳаллий ҳокимият ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг фаолият доирасини кенгайтириш, уларга давлат ваколатларининг бир қисмини босқичма-босқич ўtkазиб бориш, нодавлат ва жамоат тузилмаларининг ҳуқуқий ва нуфузини оширишни кўзда тутадиган “Халқ давлат органларига эмас, балки давлат органлари халқимизга хизмат қилиши керак” [8, Б. 23.] тамойилини самарали амалга ошириш имконини яратди.

Ёшлиарни иймон-эътиқодли, ақл-заковатли, иродаси мустаҳкам, билимли ва доно, ўз юрти тарихи, миллий қадриятлари ҳамда буюк аждодлар қолдирган илмий ва маънавий меросни кўз қорачиғидай сақлашга ўргатиш оиладан, ота-оналар ўгитларидан бошланиб, балоғат ёшигача бўлган давр ва ундан кейинги даврларда ҳам изчил амалга оширилиши лозим. Инсон ҳаётининг дастлабки даврларида оддий маслаҳатлар, савол жавоблар, шахсий ибрат воситасида амалга оширилган иш кейинчалик мураккаб ўқитиш ва тарбия усуслари ёрдамида, жумладан, интерфаол усуслар, брейнштурминглар воситасида амалга оширилади. Демак, ғоявий тарбиянинг узлуксизлиги барча ишларнинг изчиллиги, ҳаётийлиги, таълим ва илм билан уйғунлиги, тизимлилиги, шахсга йўналганлиги, миллий манбаатлар устуворлиги, жамоанинг тарбияловчи ролини қучайтириш асосида таъминланади.

XXI аср авлоди юксак технологиялар ва ахборот коммуникациялари даврида камол топмоқда. Мазмун-моҳиятига миллий ғоя сингдирилган китобнинг инсон камоли ва интеллектуал салоҳиятини оширишдаги роли алоҳида аҳамиятга эга. Шу маънода ўқув дастурлари, дарслик ва қўлланмаларнинг янги авлодини яратиш ва уларда миллий ғоя тамойилларини теран акс эттириш ўта муҳимдир.

Таълим муассасаларида мафкуравий тарбияни бугунги кун талаблари даражасига кўтариш мақсадида аниқ тарбиявий натижалари кафолатли лойиҳалаштирилган “Узлуксиз таълим тизимида ўқувчи-ёшларни миллий ғоя руҳида тарбиялаш технологияси”ни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш мақсадга мувофиқдир. Шунингдек ҳар бир таълим муассасаси маънавий-маърифий ишлар дастурида “Мафкуравий тарбия” бўлимини режалаштириш ва амалга оширишда тарбиявий мақсад ва натижа бирлигига эришиш таъминланади [9, Б. 43.].

Педагогик кадрлар малака ошириш тизимида маҳсус, янги педагогик технологияларга асосланган, тингловчиларда мафкуравий кураш, информацион хуруржлар шароитида тарбиявий ишларни ташкил қилишнинг энг янги назарий билим, технологик қўникма ва малакаларини шакллантириш зарур.

Миллий мафкура – бутун жамиятнинг, миллий тарбия – болалар боғчасидан олий таълимгача бўлган изчил миллий ғоя асосидаги миллий тарбия тизимига таянади.

Миллий юксалиш сари ғояси халқ томонидан қанчалик тўғри, аниқ тушуниб олинса, ҳар ким ўз вазифаларини аниқ-тиниқ билиб олса, ижро ҳам, натижа ҳам шундай аниқ, самарали бўлади. Шу сабабли бу соҳа бўйича олиб борилаётган тадқиқотларда, уларни ташкил қилишда, миллий юксалиш ғоясини илмий моҳиятини тушунишда илм-фанга, олимлар тажрибасига суюнлса мақсадга мувофиқ бўлади. Қайси миллатда фидойи олимлар кўп бўлса, давлат, миллат, ҳар бир фуқаро уларни қўллаб-қувватласа, ўша миллат юксалади. Шу мақсадда 2020 йил 2 март куни “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили”да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида”ги Ўзбекистон Президенти Фармони имзоланди [10,2020].

Давлат дастурида амалга ошириши назарда тутилган бу вазифалар “Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари” деган бош ғоя асосида ишлаб чиқилган. Илм-фан, хусусан, ижтимоий-гуманитар фанлар соҳасидаги олимлар ушбу жараённинг илмий асосларини, шунингдек жамоатчилликка унинг сиёсий-ғоявий аҳамиятини кенг тарғиб қилишлари лозим.

XXI асрда илм-фан соҳалари ва Интернет билан мулоқот ривожланди. Одам нима иш билан шуғулланса, нимага интилса, эмприк асосда кечроқ, илмга суюнса тез ва соз эриша олади. Чунки эмприк тажриба, жуда кўп восита, кўплаб вақт сарфлаб ишни оптималлаштириш йўли. Илм орқали эса тезроқ натижага эришиш мумкин. Масалан моделлаштириш услуги орқали. Илм истакларга энг ихчам, оптимал, тез ва соз йўлни топиб тез етказиши мумкин. Чунки олам одам универсал қонуниятлар асосида бунёд бўлган. Илм-фан яратган методологиялар орқали олам ва одамнинг “сирларини” очиш имконияти пайдо бўлади. Бунинг учун ҳар бир соҳа ўзини тадқиқ қиласидиган фаннинг хуносаларига изчил амал қилиши ҳам керак [11, Б. 45.].

Ҳозир дунё миқёсида ижтимоий соҳа (инсон омили иштирок этадиган, жамиятга қаратилган ишлар)даги ислоҳотлар суръати ва бу ислоҳотларга қўйилаётган амалий талаблар тез ошиб бормоқда. Демак, жамият, инсонни

ўрганувчи фанлар бу ислоҳотлардан орқада қолмаслиги, балки олдинда юриши керак. Ана шунда ижтимоий-гуманитар фанлар жамият, ижтимоий соҳада кечайтган жараёнларни нафақат шарҳлайди, балки такомиллаштириб, моделлаштириб боради. Бу билан ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий жараёнларни такомиллаштиришга, демак, Миллий тараққиётга хизмат қиласди.

Бунинг учун Ўзбекистон ижтимоий-гуманитар фанлари ўз обьекти – Ўзбекистон жамияти тарихи, ҳозири ва келажаги, шунингдек, жаҳонда кечайтган сиёсий жараёнлар ҳақида обьектив билимларга, қонуниятларга таяниб, “Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари” деган бош ғоя – Буюк келажакни моделлаштира олиш зарур. Маълумки масаланинг биринчи қисми – миллат тарихини холис ўрганиш муваффақиятли амалга оширилмоқда. Энди Форобийнинг жамият ҳақидаги фикрларига амал қилган ҳолда жамиятнинг онгли иш-ҳаракатларнинг қандай мақсадга йўналтирилганини, бу (ахлоқ, малакаларнинг) қайси тартибда юзага келиб, қандай мавжуд бўлишини ўрганиш, уларни сафарбар қилишни илмий таъминлаш долзарб илмий-амалий вазифага айланиши лозим.

Демак, энди ижтимоий-гуманитар фанлар бўйича янги илмий-тадқиқот қилаётган олимлар ҳам масалага прагматик ёндошишлари лозим. Чунки ҳар бир фанни дунёга келтирган сабабнинг ўзи прагматик моҳиятга эга. Демак фан-фан учун эмас, тараққиёт учун хизмат қилиши, моддий ва маънавий фойда келтириши керак.

Бугунги кунда дунёда глобаллашув жараёнлари кучайиб, тинчлик ва барқарорликка қарши янги таҳдид ва хатарлар тобора қўпайиб бормоқда. Бундай мураккаб ва таҳликали вазият соҳада амалга оширилган ишларни танқидий баҳолаб, унинг фаолиятини замон талаблари асосида такомиллаштиришни тақозо этмоқда.

Хусусан, оила, маҳалла ва таълим муассасаларида ёшлар тарбияси, худудлар ва маҳаллаларда уюшмаган ёшлар билан мақсадли ғоявий-тарбиявий ишларнинг юзаки тарзда олиб борилаётгани, жиноятчилик, диний экстремизм ва террористик ҳаракатларга адашиб қўшилиб қолиш, миллий қадриятларга эътиборсизлик, эрта турмуш қуриш, оиласий ажралишлар каби салбий ҳолатларнинг олдини олишга қаратилган тарғибот ишларининг аксарият ҳолларда кутилган натижани бермаётгани бу масалаларга жиддий эътиборни талаб этмоқда.

2017 йил 15 марта Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Умумий ўрта таълим тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида”ги 140-сон қарори қабул қилинган [12, 2017]. Низомда умумий ўрта таълимнинг вазифалари: ўқувчиларда миллий ҳамда умумбашарий қадриятларни уйғунлаштириш асосида юксак маънавий-ахлоқий фазилатларни тарбиялаш, ўз Ватанига ва халқига содиқ фуқарони шакллантиришдан иборат қилиб бегиланган.

2017 йил 28 июлда Республикаизда “Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш ва соҳани ривожлантиришни янги босқичга кўтариш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг №3160 сонли қарори [13, 2017] қабул қилинди. Бунда маънавий-маърифий соҳада олиб борилаётган ишларни янада жонлаштириш мақсадида Республика Маънавият тарғибот маркази ва Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази бирлаштирилиб, уларнинг негизида Республика Маънавият ва маърифат маркази қайта ташкил этилди.

Мазкур қарор бўйича мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислоҳотлар, қабул қилинаётган қонун ҳужжатлари, давлат дастурларининг мазмун ва моҳиятини аҳолининг кенг қатламларига етказишга қаратилган тарғибот ишларини тизимли ва изчил амалга ошириш, бу борада кенг жамоатчилик, олимлар, мутахассислар, ижодкор зиёлилардан иборат “Маърифат” тарғиботчилар жамиятини шакллантириш ҳамда унинг фаолиятини доимий асосда йўлга қўйиш зарурлиги таъкидланган.

Шунингдек, маънавий-маърифий соҳада олиб борилаётган ишларни янада жонлаштириш борасида қўйидаги вазифалар белгиланган:

- миллий ғояни юртимизда яшаётган барча миллат ва элатлар, ижтимоий тоифа вакиллари ўртасида кенг тарғиб этиш, бунёдкорлик руҳини ялпи ижтимоий ҳаракатга айлантириш, эртанги кунга ишонч туйғуларини кучайтириш;
- тарғибот-ташвиқот ишларида аҳолининг ҳудудий, касбий ҳамда ёш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда мутаносиб, мақсадли ва мазмунли ёндашувни жорий этиш;
- маънавий-маърифий тарғибот ишлари самарадорлигининг илмий асосланган мониторингини таъминлашга қаратилган социологик тадқиқотлар ўтказиши мунтазам йўлга қўйиш.

Бугунги кунда таълим тизими соҳасида тубдан ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Бу соҳада мустақилликдан буён қўлга киритилган ютуқлар, камчиликлар, муаммолар таҳлил қилиниб, мақбул режалар белгиланмоқда. Президентимиз Ш.М.Мирзиёев таълим соҳасидаги мавжуд муаммолар ва бажарилиши лозим бўлган вазифаларни қўйидагича қўрсатиб ўтди: “...умумтаълим мактаблари, лицей ва касб-хунар коллажлари, шунингдек, олий ўқув юртларидағи ўқитиши сифати билан боғлиқ. Замонавий ўқув режа ва услубларини жорий этиш талаб даражасида эмас. Яна бир муаммони ҳал этиш ҳам ўта муҳим ҳисобланади: бу - педагоглар ва профессор-ўқитувчилар таркибининг профессионал даражаси, уларнинг махсус билимларидир. Бу борада таълим олиш, маънавий-маърифий камолот масалалари ва ҳақиқий қадрияларни шакллантириш жараёнларига фаол қўмак берадиган муҳитни яратиш зарур” [14, Б. 47.].

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017-йил 6 апрелдаги “Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълим мининг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187-сон қарорида [15, Б. 47.] “Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар” туркумига кирувчи ўқув фанларини ўқитишининг мақсади вазифалари белгилаб берилди.

Хусусан, “Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар» туркумига кирувчи фанларни ўқитишининг мақсади: ўқувчиларни Ватанга муҳаббат ва садоқат руҳида тарбиялаш, ўқувчилар қалби ва онгига озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт ғоясининг моҳиятини сингдириш, уларнинг маънавий дунёсини бойитиш ва мафкуравий иммунитетини, таянч ва фанга оид компетенцияларни шакллантиришдан иборат.

Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанларнинг асосий вазифаларидан бири миллий юксалиш ғоясини ривожлантиришdir. Бунда асосий эътиборни қўйидагиларга қаратиш керак:

Миллий юксалиш ғоясини такомиллаштиришининг самарали йўллари илмий асосланишини таъминлаш; Миллий юксалиш ғоясининг миллий, умуминсоний,

фалсафий, диний, ҳуқуқий, сиёсий, социологик, психологик, ижтимоий – иқтисодий, маънавий – ахлоқий жиҳатлари, унинг халқ одатлари, анъаналари ва қадриятларни шакллантириш ҳамда бойитишдаги ўрни ва аҳамияти бўйича тарғибот йўналишларини кучайтириш; Дунёдаги мағкураларнинг уйғунлашиши ва курашиш жараёнларини ўрганиш, мониторинг ўтказиш, мағкура соҳасида, айниқса, илмий омилни ҳисобга олган ҳолда, умуминсоний ва минтақавий муаммоларни белгилаш ва уларни ҳал қилишга ёрдам бериш; Ўзбекистон мустақиллиги учун мағкуравий таҳдидга қарши самарали кураш йўллари хусусида илмий асосда тавсиялар ишлаб чиқиш; Ёш авлодни тарбиялаш жараёнларига қучли туртки бериш учун, биринчи навбатда, тегишли ташкилий тузилмалар, болалар – ёшлар бирлашмалари ҳаракатларини яратиш; Ижтимоий институтлар – таълим муассасаларининг вазифаларини тубдан қайта кўриб чиқиш, мактаб, лицей, коллеж, институт фақат билимлар ва фан масканинг эмас, шу билан бирга, чинакам маданий-маърифий марказга айланишига эришиш;

Миллий юксалиш ғоясини такомиллаштириш маъносида болалар ва ўсмирлар учун ўқув-методик, илмий оммабоп ва бадиий адабиётнинг янги туркумини ишлаб чиқиш ҳамда жорий этишни фоалиятнинг муҳим йўналиши деб ҳисобламоқ керак. Мавжуд адабиётларни ҳар томонлама экспертиза қилиш асосида ҳалқнинг бой ижтимоий-маданий ва тарихий тажрибасига унинг прогрессив анъаналари ва урф-одатлари, умуминсоний қадриятларга асосланган дарслклар, ўкув қўлланмалари, бадиий адабиётлар нашр этишга эришиш.

Ҳозирги замонда мағкура тарғиботи соҳасида янги технологияларни тобора такомиллашиб бораётганигини, ундан турли-хил соғлом ва носоғлом мақсадларда фойдаланишга уринишлар давом этмоқда. Бу, Ўзбекистон жамиятини миллий ғоя ва маънавий-маърифий ишларнинг самарадорлигини ошириш учун янги технологияларга таяниб иш кўришга унダメоқда. Уни ҳисобга олиш муҳим ғоявий-маънавий масалага айланди. Ҳамда Ўзбекистоннинг мустақил тарраққиёт йўлидан ривожланишида ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Миллий юксалиш ғоясини тарғибот технологияларини ҳаётга тадбиқ этишда таълим-тарбия соҳаси муҳим аҳамиятга эга. Унинг ўзига хос жиҳати шундаки, мавжуд таълим стандартида, фаннинг намунавий ўқув дастури, ишчи ўқув дастурида аниқлаб берилган унинг тарғиботи амалга оширилади. Мавзу бўйича таянч тушунчаларнинг мазмуни ва моҳияти бўйича ёшларда билим ва қўникмалар ҳосил қилинади.

ТАВСИЯЛАР

Миллий ғояни ривожлантиришда, кишиларни **миллий тикланишдан миллий юксалиш сари** қаратилган бунёдкор ишларга сафарбар қилишда Фан ва илмий муассасалар муҳим ўрин тутиши лозим.

Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида “Миллий юксалишдан – миллий юксалиш сари” деган улуғ мақсадга эришиш, олдинда турган катта-катта муаммоларни ечиш, мустақилликни ҳимоя қилиш, миллий ва умумбашарий қадриятлар уйғунлиги тамойилига амал қилиб яшашдек муҳим вазифаларни ёш авлод ўзининг муқаддас бурчи деб билиши керак.

Шунингдек, бугунги глобаллашув шароити, инсон онги ва қалби учун кураш кескин тус олган бир пайтда мафкуравий тарбиянинг замонавий, таъсирчан технологияларини ишлаб чиқиши долзарб вазифа ҳисобланади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” Фармони. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2017-йил, 6-сон.
2. Ўзбекистонни ривожлантириш стратегияси. Фуқаролик жамияти (Услубий қўлланма) / Масъул муҳаррир А.Утамуродов. - Т.: Info Capital Group, 2019. –Б. 48.
3. Алимардонов Т. Ҳаракатлар стратегияси – Ўзбекистон миллий тараққиётининг янги босқичи. «Халқ сўзи», 2019-йил 29-январь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 28 декабрь куни Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаси. “Халқ сўзи”, 2018 йил 29 декабрь.
5. Миллий ғоя ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси. Қ.Назаров ва бошқ. –Т.: “Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти”, 2019. –Б. 16.
6. Ўзбекистонни ривожлантириш стратегияси. Фуқаролик жамияти (Услубий қўлланма). А.Утамуродов ва бошқ. –Т.: Info Capital Group, 2019. –Б. 32.
7. Миллий ғоя ва Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси. Қ.Назаров ва бошқ. –Т.: “Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти”, 2019. –Б. 34.
8. Шавкат Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаравонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017. –Б. 23.
9. Миллий ғоя тарғиботи орқали ўзбек менталитетида прагматик ва бунёдкорлик фазилатларини шакллантириш жараёнларини оптималлаштириш / М.Қуронов ва бошқ.: -Т.: “Турон замин зиё”. 2014. –Б. 43.
10. review.uz; 2020.strategy.uz; regulation.gov.uz.
11. Миллий ғоя тарғиботи орқали ўзбек менталитетида прагматик ва бунёдкорлик фазилатларини шакллантириш жараёнларини оптималлаштириш / М.Қуронов ва бошқ.: -Тошкент, “Турон замин зиё”. 2014. –Б. 45.
12. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 15 мартағи «Умумий ўрта таълим тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги 140-сон қарори. “Халқ сўзи”, 2017 йил 16 март.
13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 28 июлдаги «Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш ва соҳани ривожлантиришни янги босқичга кўтариш тўғрисида» №3160 сонли қарори. “Халқ сўзи”, 2017 йил 28 июл
14. Мирзиёев Ш. М. Таңқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалиқ қоидаси бўлиши керак. -Т.: 2017, 47-бет.
15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017-йил 6 апрелдаги “Умумий ўрта ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълим мининг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187-сон қарори. “Халқ сўзи”, 2017-йил 7 апрель.